

LEKARNIŠKI RAČUN DOMENICA AMADORYJA ZA GROFA WOLFGANGA ENGELBERTA AUERSPERGA, IZSTAVLJEN 1670 V LJUBLJANI

THE APOTHECARIES BILL BY DOMENICO AMADORY ISSUED FOR COUNT WOLFGANG ENGELBERT AUERSPERG IN 1670 IN LJUBLJANA

AVTOR / AUTHOR:

Prof. dr. Aleš Krbavčič, mag. farm.

*Fakulteta za farmacijo Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 7
1000 Ljubljana*

NASLOV ZA DOPISOVANJE / CORRESPONDENCE:
ales.krbavcic@ffa.uni-lj.si

POVZETEK

Knez Carlos Auersperg je priznanemu zgodovinarju Petru Radicsu (1836–1912) zaupal ureditev in popis knjižnice Knežjega dvorca. Med dokumenti je Radics našel tudi lekarniški račun lekarnarja Domenica Amadoryja za grofa Wolfganga Engelberta Auersperga, izstavljen leta 1670 v Ljubljani. Med dobavljenim blagom navaja skorjo kininovca, balzam proti kapi in različne destilate rastlinskih drog z eteričnimi olji. V Amadoryjevi lekarni so pripravljali tudi zdravila za hišne služabnike in živino. Radicsev opis računa za zdravila razkriva pomen, aktualnost in širino poslovanja lekarn v poznem 16. stoletju in potrjuje dosegljivost skorje kininovca v Ljubljani.

KLJUČNE BESEDE:

Lekarniški račun 1670, Ljubljana, Lekarnar Dominik Amadory, grof Wolfgang Engelbert Auersperg, knjižnica v Knežjem dvorcu

ABSTRACT

The renowned historian Peter Radics (1836–1912) was assigned by duke Carlos Auersperg to prepare an inventory of Auersperg's house library. Among documents, a bill issued in december 1670 by apothecary Domenico Amadory for count Wolfgang Engelbert Auersperg was found. The modern overseas drug China, an antiapopleptic balm, and several distilled aromatic waters were provided for the count. However, also medicines for house servants and veterinary preparations were prepared by Amadory's office. Radics's publication gives us an brief insight into the diverse assortment of items offered by apothecaries of the late 16th century and supports other sources reporting the use of Chinchona bark in Ljubljana.

KEY WORDS:

Apothecary's bill 1670, Ljubljana, apothecary Dominik Amadory, Count Wolfgang Engelbert Auersperg, library in Dukes mansion

1 UVOD

Zgodovinar in publicist Peter pl. Radics je v žurnalu Hygiea, Praga 1889, objavil članek »Die Geschichte des Apothe-

kenwesens in Krain« (Zgodovina lekarništva na Kranjskem) (1). To delo je v svojih objavah večkrat citiral Franc Minaržik. Ko sem želel nekatere citate preveriti, sem ugotovil, da žurnala Hygiea ni mogoče dobiti v naših knjižnicah. S prijaznim posredovanjem sodelavk Pokrajinskega muzeja Maribor, dr. Valentine Bevc Varl in dr. Jerneje Ferlež, sem kopijo članka dobil iz Nacionalne knjižnice v Pragi.

Žurnal Hygiea je izhajal med leti 1888 in 1891 s podnaslovom »Zeitschrift fuer die Gesamtinteressen der Pharmazie und der verwandten Faechern« v Pragi. Radicsev članek je izšel leta 1889 v šestih nadaljevanjih pod skupnim naslovom »Zgodovina lekarništva na Kranjskem« v prilogi »Standesangelegenheiten« (Stanovske zadeve, op. a.) na straneh 38, 39, 40, 54, 55, 69, 70, 71, 72, 86, 87, 88, 102, 103, 104, 120, 121, zato je citiranje v Minaržikovih delih nepopolno; zaradi podnaslova je bilo v knjižnicah morda spregledano.

Med posebnosti članka »Die Geschichte des Apothekenwesens in Krain« je mogoče šteti Radicsev opis katalogiziranja hišnega arhiva in knjižnice turjaških knezov Auerspergov na lokaciji Turjaškega knežjega dvorca v Gosposki ulici. Auerspergi so imeli v Ljubljani dve stavbi: družinski dvorec poleg Križevniške cerkve, pozidan 1658/1659 z združitvijo treh tam že stoječih hiš, je imel Janez Andrej grof Turjaški (1615–1664). Grof Wolfgang Engelbert Auersperg (Volk Engelbert Turjaški, Žužemberk 1610 – Ljubljana 1673), deželni glavar Kranjske (1649–1673), pa je v bližini v Gosposki ulici začel gradnjo južnega trakta Knežjega dvorca (Fuerstenhoff) na osnovi 1640. leta podedovanega poslopja leta 1660 (slika 1) (2, str. 229). Posebnost v tem dvorcu so bile predstave gledaliških in opernih umetnikov, ki jih je vabil zlasti iz Italije (3). V potresu leta 1895 nekoliko poškodovano poslopje so opustili in dokončno odstranili; Mestna občina Ljubljanska je leta 1933 zemljišče kupila od Auerspergov za 360.000 dinarjev.

Na mestu takrat najbogatejše kranjske knjižnice je bila po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika in sodelavcev med leti 1937 in 1940 zgrajena Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK). O tem poroča dr. Tanja Žigon v monografiji »Zgodovinski spomin Kranjske. Življenje in delo Petra pl. Radicsa (1836–1912)«: Radicsu je knez Carlos Auersperg (knez Karel Viljem Turjaški, 1814–1890) zaupal ureditev in popis arhiva in knjig v turjaški fidejkomisni knjižnici v Knežjem dvorcu v Ljubljani (4).

Radics imenuje knjižnico »Die Hausbibliothek der Auersperge« in poroča, da je vsako od približno 7000 enot imel

Slika 1: Knežji dvorec v Gosposki ulici pred rušenjem (3).

večkrat v rokah. Žal Tanji Žigon ni uspelo najti Radicsevega rokopisa izdelanega seznama. Knjige in listine Auerspergove ljubljanske knjižnice so po potresu leta 1895 prenesli v Avstrijo na grad Loesenstein. Po drugi svetovni vojni so se zvečine porazgubile oziroma so jih prodali na dražbah različnim zbirkam in knjižnicam, največji del je v Kongresni knjižnici v Washingtonu, nekatere tudi v NUK.

S kakšnim knjižnim gradivom se je v arhivu in knjižnici Knežjega dvorca Radics srečal, opisuje Miha Preinfalk v delu »Auerspergi, po sledovih mogočnega tura« (slika 2) (2).

Dominik (Domenico) Amadory je bil v Ljubljani lekarnar od leta 1668. Najprej je bil najemnik lekarniških prostorov v hiši meščanskega špitala na Rotovškem trgu. Meščanski špital je sestavljalo več stavb na prostoru med Špitalskim mostom in Rotovžem (danes Stritarjeva ulica v smeri Mest-

Slika 2: Arhiv v Knežjem dvorcu (2).

Slika 3: Valvasorjeva risba Rotovškega trga (6).

nega trga). Kompleks zgradb je nastal na temelju dobrodelnice ustanove ogrske kraljice Elizabete, ki je po smrti svojega moža Karla Martela Anžuijskega leta 1342 pri postanku v Ljubljani na poti v Neapelj meščanom podarila to pobožno fundacijo (5, str. 9). Kompleks je poleg cerkve sv. Elizabete sčasoma obsegal več stavb, kot vidimo na sliki 3, sestavljeni na osnovi Valvasorjevih risb. Lekarniški prostori so bili verjetno obrnjeni na Rotovški trg (danes Mestni trg).

Na tem mestu so po potresu leta 1895 zgradili stavbo Kresije, cerkev sv. Elizabete (manjši zvonik na sredini slike) pa so že pred tem opustili in preuredili za trgovske namene (slika 4) (6).

Amadory je nato naveden kot lastnik lekarniških prostorov. Verjetno je že prej kot lekarniški pomočnik delal v teh prostorih, ki so bili pred njim v lasti lekarnarja Dominika Brugnolija. Leta 1666 je po Brugnolijevi smrti iz rok njegovih naslednikov lokal prešel v last Meščanskega špitalskega in ver-

Slika 4: Špitalska vrata in most v Špitalsko ulico po risbi Valvasorja (6).

jetno je lekarniško poslovanje že takrat prevzel Dominik Amadory. Leta 1670 se je poročil s hčerjo nekdanjega ljubljanskega župana Bosia. V tem času so bili ljubljanski lekarnarji še Henrik Pempelfurt (1658), Janez Jurij Tosch (1672) in Janez Jakob Frey (1631?–1711). Amadoryjeva lekarna je bila sodeč po plačanih davkih med večjimi.

Dominik Amadory je umrl leta 1677. Njegova vdova se je poročila z lekarniškim pomočnikom Janezom Grafenhueberjem, ki je nato vodil lekarno (od 1680). Vidimo torej, da je bilo za vodenje lekarn v Ljubljani poskrbljeno (7).

Radics je v arhivu Auerspergovega knežjega dvorca v Ljubljani našel tudi račune za različno dobavljeno blago in o tem poroča takole (5, str. 70):

»V tako imenovanih izvlečkih (Auszuegeln) Auerspergovega arhiva je med računi visokoknežjega gospodinjstva tudi račun deželnega lekarnarja Dominika Amadoryja za obdobje od januarja do decembra leta 1670. Račun obsega 411 postavk v razponu od 12 fl do 4 kr:

Za njegovo ekscelenco gospodarja deželnega glavarja grofa Wolfa Engelberta Auersperga* navedene postavke so razumljivo najdražje, kar se more razložiti z recepti, ki jih je ordinarius predpisoval, kakor tudi z visokimi cenami za ekscelenco predvidenih zdravil. Tako je na primer njegova ekscelenca prejela 1 funt najboljše kine za 12 fl, drugič dragoceno destilirano vodo za 4 fl 46 kr, potem neki Schlagbalsam za na pot za 4 fl 46 kr in večkrat pripravljani vinski kamen scatulo (škatico) za 2 fl 18 kr itd. Vendar je tudi njegov hlapec enkrat dobil dragocen potilni dekolt za 2 fl 24 kr. Tajnik, hišnik, lakaji, kuharica Marinka in še neka druga Marinka, kuhinjska pomočnica, Mathiesel, verjetno grofov komornik, ki je bil večkrat bolan, brivec, ki je zase in za grofa hodil po zdravila v lekarno, kuhar kot pacient in kot zaposleni, nato hlevarji zase in za zaupano jim živino: konje in mule – vsi so na lekarnarjevem seznamu. Vrtnar je kupil pol funta rumenega čebeljega voska za 16 kr /za cepilno smolo/ morda za grofov razkošni zimski vrt z limonovci in pomarančevci. Njegova ekscelenca grof je osebno stopil v lekarno in nabavil neko testo za ribolov za 58 kr.«

Omenjeno »testo za ribolov« je verjetno ribja vaba, ribji omej. Za ribji omej ali ribjo omotico so uporabljali rastline s saponini: *Saponaria officinalis*, *Paris quadrifolia*, *Trollius europaeus*, *Cyclamen purpurascens* in rastlino *Anamirta cocculus*, katere semena vsebujejo zelo toksični pikrotoksin.

Slika 5: Wolfgang Engelbert Auersperg (3).

Z zmanjšanjem površinske napetosti in morda še drugače poškodujejo ribje škrge.

Morda so bili pri nas v ta namen najbolj dostopni gomolji ciklame, ki so jih celo pokladali svinjam (tem ne škodujejo), za omamljanje rib pa so zdrobljene gomolje z namočenimi krušnimi drobtinami oblikovali v testene kroglice.

»Bobrovina za konja je stala 2 fl 39 kr, Cronabethoel za mule je stalo 48 kr.« Kronabethoel, Kranewittoel so za avstrijske dežele značilni sinonimi za brinjevo eterično olje, Juniperi aetheroleum, ki je rubefacient, dezinficient, repelent tudi v veterini. Znana je etanolna raztopina za masažo bolečih sklepov.

»Kakor je bilo že omenjeno, so kuhinja, klet in vrt in celo ri-barjenje njegove ekscelence, vse je potrebovalo pomoč iz

lekarniške latinske kuhinje,« navaja Radics; latinska kuhinja: termin »učena zdravilska kuhna v apotekah« navaja Valentin Vodnik v svojih Kuharskih bukvah (8).

V delu »Landwirtschaftliche Kulturbilder 1486–1886« (9) Radics še enkrat citira podatke iz Amadoryjevega računa: »Kavalirji so si dali pripraviti prav posebno dobro pivo; Kuhar njegove ekscelence gospoda grofa Wolfa Engelberta Auersperga je v lekarni nabavil med drugimi kopunovo žolco za 40 kr, kletarski mojster pa sestavine za pivo po predpisu nekega gospoda Borrija za 3 fl 30 kr.« Sestavine za pivo bi lahko bile poleg hmelja še druge rastline z grenčinami, med sredstvi za preprečevanje skisanja piva so navajali nageljnovke žbice.

Seveda nas zanima, kaj so naštetá zdravila za grofa in njegovo osebje in čemu so služila. Kina, tj. Cortex chinchonae ali skorja kininovca, je bila leta 1670 v Evropi nova rastlinska droga iz Južne Amerike. Zanesljiv podatek o protimrzličnem delovanju je znan od leta 1640, ko je žena španskega podkralja v Limi v Peruju, grofica Ana de Osorio de Chinchon, z uporabo skorje kininovca po hudi vročici ozdravela. Njeno ime je tudi Linne sprejel v botanično ime rastline. Med sinonimi za uprašeno skorjo najdemo ime »kontesin prašek«, po glavnih dobaviteljih patrih jezuitih iz pokrajine Loxa pa »jezuitski prašek«. Iz perujskega indijanskega jezika izvira ime quina-quina, kar prevajamo kot drevesna skorja oziroma kina-kina.

Ljubljanski lekarnar Sigismund Graf (1801–1838) je na Dunaju doktoriral s temo o prepoznavanju kakovosti različnih vrst droge Cortex chinchonae. Iz njegovega dela je mogoče sklepati, da je v sedemdesetih letih 16. stoletja v Evropo prihajala predvsem iz perujskega področja Loxa, ker o njej navaja najstarejša znana imena: Cortex chinae fuscus de Loxa, Cortex peruvianus fuscus optimus (10).

Radics piše, da je grof Auersperg kupoval »najboljšo kino« zato lahko domnevamo, da je lekarnar Amadory poznal zanesljiv vir te droge, verjetno preko beneških veletrgovcev. Seveda pa ne vemo, za katero vrsto ali podvrsto kininovca je šlo.

Še v začetku 19. stoletja so za Cortex chinae navajali na prvem mestu tonično (v smislu spodbujanja delovanja živčevja in prebavil, tudi krvožilnega sistema), nato še stiptično-antiseptično in protimrzlično delovanje pri vročicah različnega izvora. Hkrati so po približno dvestoletnih izkušnjah

že dobro poznali nevarnosti prevelikega odmerjanja ali napačne presoje pri uporabi.

Auerspergu je »najboljša kina« verjetno služila predvsem kot tonik in roborans (*Dispensatorium Viennense*). Morda mu je vino z dobro zdrobljeno namočeno skorjo pripravil kar kuhar? Za *Corticis chinchonae infusum vinosum frigide paratum*, torej hladno pripravljeni infuz v vinu, so navajali naslednji postopek za domačo pripravo: 1 unčo grobo zdrobljene skorje kininovca, prelito z enim funtom belega vina, digerirati pet do šest dni med pogostim mešanjem, kolirati in kolaturo jemati po 2 žlici tri- do petkrat na dan. To je na primer postopek za pripravo, ki ga najdemo v številnih lekarniških specialitetah in farmakopejah (11). Kot tovarniško izdelano zdravilo se je kot roborans obdržalo do naših dni: Kina vino Lek (Lek, tovarna farmacevtskih in kemičnih proizvodov, ob desetletnici obstoja Ljubljana 1955), Monografija v Ph. Jug II (Beograd 1953).

Seveda pa ne smemo spregledati (manj verjetne) možnosti, da se za imenom China skriva *Chinae radix* (to je *Smilax chinae tubera*, takrat bolj znana kitajska droga), domnevni antisifilitik. Ta je bila v Evropi znana že v 15. stoletju. Andreas Vesalius, znameniti anatom in osebni zdravnik Karla V, je o *Chinae radix* napisal monografijo o zdravljenju protina, revme in sifilisa z dekoktom te droge: *Epistola rationem propinandi Chynae Decocti; Venus 1546*. Stoletje kasneje ni bila več tako moderna oziroma zaželeno droga, čeprav jo leta 1795 zgoraj citirana farmakopeja (11) še vedno navaja.

Za katero »dragoceno destilirano vodo« gre, lahko seveda le ugibamo. Vsekakor je Amadory pripravil katerega od številnih destilatov z rastlinskimi drogami z eteričnimi olji, kakršne našteva Lekarnarski red za Vojvodino Kranjsko (12, str. 309–316).

Zagotovo pa je mogoče razložiti »Schlagbalsam« za na pot, tj. balzam proti kapi za popotno rabo, *Balsamum apoplecticum (completum/incompletum)*. Tako imenovani popolni balzam proti kapi je bil sestavljen iz iztisnjene olja muškatah oreškov, destiliranih eteričnih olj sivke, cimeta, rožmarina in nageljnovih žbic in z obveznim dodatkom mošusa, cibetovine in ambre (ambre zaradi specifične arome mnogi bolniki niso prenesli, zato sta bila na voljo dva recepta, eden z ambro, torej kompletni, in balzam brez ambre). Z izdelavo tega zdravila je bilo veliko dela: iztiskanje olja muškatah oreškov je mogoče izpeljati le v stiskalnici, ki stoji v vreli vodi, vsa eterična olja je bilo potrebno preka-

pati iz kakovostnih rastlinskih drog, ki so bile zvečine prekomorske (13, str. 571).

Ta kombinacija je bila prav zagotovo poživljajoče, spodbudilno, morda celo zasvojlino sredstvo. Za ambro so na primer navajali naslednje učinke: pojača živčevje, poživlja in preprečuje krče, razveseljuje duha in poostri čute in podaljšuje življenje. Tako je menda Linne osebno poznal lekarnarja, ki je stalno delal zdravila z ambro in ob tem doživel 160 let! Za ambro je veljalo dajati 2 do 20 gramov večkrat na dan.

Ambra je bila draga snov, pretežno najdena na robovih oceanov, kjer so se zadrževali kiti glavači (*Physeter macrocephalus*). Domnevno izbruhan prebavni ostanki glavonožcev, ki so bili osnovna hrana kitov glavačev, so po dolgotrajni izpostavljenosti morski vodi in svetlobi oksidativno prešli v sivo, od vode lažjo maso sterolov in njihovih oksidacijskih ostankov. Za specifični vonj sta pomembna tetrahidronaftalenska derivata ambroksol in ambrinol. Nekdaj so jo uporabljali kot fiksativ v parfumeriji, še vedno pa je v ponudbi homeopatov. Promet z ambro je sedaj naravovarstveno nadzorovan zaradi zaščite kitov glavačev.

V Amadoryjevem računu je Radics našel tudi postavko za bobrovino (*castoreum*) po ceni 2 fl 39 kr (13, str. 513–515). Tudi bobrovina je bila draga. To je izloček perigenitalnih žlez pri bobru (*Castor fiber*). Takrat predvsem moskovitsko ali sibirsko bobrovino so leta 1710 v lekarnah prodajali 1 lot po 1 fl. Zanimiva je opomba, da je bila bobrovina namenjena konju. Znano je, da je bil grof Volk E. Auersperg ljubitelj živali, na vrtu dvorca v smeri Gradišča je imel več vrst golobov in grlic ter fazane, poročča Radics (9). Morda je imel dragocenega konja, ki je potreboval primerno poživilo: bobrovina je takrat veljala za odlično analeptično sredstvo.

Grof je pri Amadoryju večkrat naročil pripravljani vinski kamen v škatlicah (šatuljah) po 2 fl 18 kr. *Cremor tartari* so imenovali prečiščeni vinski kamen in ga uporabljali za pripravo osvežilne pijače v obliki oslajene vodne suspenzije. Odlično je delovala pri žeji zlasti po vročicah, večji odmerki kot praški so bili potrebni za blago odvajalno in diuretično delovanje. Iz surovega vinskega kamna pripravljani *cremor tartari* je bil torej kalijev hidrogentartrat s primesjo kalcijevega tartrata. Lekarniški postopek tistega časa je bil takšen, da so iz vinskih sodov postrgani vinski kamen zdrobili, raztopili v zadostni količini pitne vode in raztopino počasi iz-

parevali. Na površini nastajajočo kristalno skorjo so posnemali s penovko in posušeno shranjevali. Odtod starejše ime cremor (smetana) tartari oziroma preparirani vinski kamen oziroma oficinalno Tartarus depuratus (11).

V Radicsevem opisu Amadoryjevega lekarniškega računa omenjeni »ordinarius« ni naveden z imenom. Morda je bil to Franciscus De Coppinis, ki je nastavitveni dekret Kranjskih stanov prejel leta 1644, kot protomedik si je pridobil zaradi posebnih zaslug članstvo v kranjskih deželnih stanovih (14). Znan je po sodelovanju z Valvasorjem: za »Slavo vojvodine Kranjske« je napisal razpravo o topicah na Kranjskem in znamenito poročilo o vrlinah in škodljivosti vina ter zlasti obširno o »doslej neznanih napojih, ki so z njimi našo novotarj željno Evropo drugi deli sveta obdarili, ne pa obogatili.« Svari pred tobakom, kavo, kitajskim čajem in kitajskim lubjem kina-kina. Pri tem imenu droge vidimo, da njen indijanski oziroma ameriški izvor ni bil povsem jasen. Zamenjavali so ime južnoameriške droge, imenovane po španski/perujski grofici Chinchon in res kitajsko drogo, takrat imenovano Chinae radix. To je *Smilax china* L. iz družine lilijevki oziroma njeni gomolji, imenovani tudi China nodosa (15). Na osnovi De Copinisove omembe »indijanskih pijač iz Zahodne Amerike«, na osnovi podatka, da »Des Loeblichen Herzogthumbs Krain neu eingerichtete Apothekerordnung« leta 1710 navaja med Simplicia obe drogi: Chinae radic/China Wurzel (cenejša) in Cortex Chinae Chinae (dražja) (12, str. 135–136), ter na osnovi Radicsevega odkritja, da je grof Turjaški prejemal »najdražjo kino« lahko sklepamo, da je leta 1670 v Ljubljani že bila v rabi skorja kininovcev.

Minaržnik navaja po Joannesu Zwelferju, dunajskemu zdravniku in lekarnarju, oziroma po njegovem leta 1677 izdanem delu »Komentarji h Kraljevski farmakopeji«, izdelavo »kopunove žolice«. Navaja jo tudi Lekarnarski red za Kranjsko z imenom »Gelatina ex Capone« in za izdelavo dovoli takso 20 kr. Zwelfer šteje med dekokte tudi »Decoct oder Capaunensultze fuer Schwindsuechtige und Ausgezehrte«.

Minaržnik povzema postopek: »Na hiter način in brez trpinčenja usmrčen kapun in jerebica se razrežeta in zdrobita s kostmi vred na male kose, katerim se primešajo še razrezani raki, telečja pljuča, razne dišave in končno še sukus lapuha (*Tussilagao farfara*). Posoda, ki vsebuje to meseno mešanico, se kuha šest ur neprenehoma v vodi (in balneo mariae), nakar se še topla tekočina izpreša skozi lanen žakeljček ter postavi na hladno, da nastane želatina. Tako hladetino so dajali proti pljučnim boleznim, čijih simptom je večkrat plju-

vanje krvi. Naša današnja znanstvena terapija uporablja, kakor je znano, še danes želatino za iste namene. Zanimiva je tudi skrita empirična organoterapija tega predpisa, ki uporablja proti pljučnim boleznim sveža živalska pljuča in končno predpis avtorja, da morata kapun in jerebica biti na hiter nepričakovan način zaklana, ker trpinčenje in trpljenje pred smrtjo zmanjšuje vrednost njihovih sestavin – kar tudi odgovarja prav modernim naziranjem«.

Tako piše Minaržnik leta 1926, ko je služboval v lekarni na Bledu (16). Morda pa je bila »kapunova žolica« tudi iskana delikatesa?

Iz časa protireformacije so znane težave s pridobivanjem sposobnih zdravnikov (fizikusov) za delo na Kranjskem (in v drugih notranjeavstrijskih deželah), od koder je verska komisija odgnala mnogo dobrih strokovnjakov (na primer mestnega fizikusa Davida Verbeca). Deželni glavar si je verjetno izbral najboljšega zdravnika in lekarnarja, primerjal je lahko ljubljanske prilike s padovanskimi, kjer je študiral. Zdravniki in zdravila so bili takrat dostopni le dobro situiranim; iz računa je mogoče razbrati, da so grofovi služabniki imeli pri njem neko vrsto zdravstvene oskrbe.

Lekarne so poleg začimb pripravljale in prodajale tudi s sladkorjem konzervirano sadje (condita), marcipan in druge delikatese. Radicsev opis računa za zdravila razkriva pomen, aktualnost in širino poslovanja takratne farmacije in potrjuje dosegljivost skorje kininovca v Ljubljani leta 1670.

2 SKLEP

Radicsevo večkrat citirano delo »Die Geschichte des Apothekenwesens in Krain«, vsebuje kratko poročilo o lekarniškem računu, ki ga je leta 1670 Dominik Amadory, ljubljanski lekarnar, izdal grofu Volku Engelbertu Turjaškemu. Radics je dokument videl, ko je popisoval knjige domače knjižnice Auerspergov v njihovi palači v Gosposki ulici. Knjige in drugi dokumenti so med drugo svetovno vojno in po njej zvečine pristali v velikih nacionalnih ali zasebnih knjižnicah. Ta opis računa za letno dobavo predpisanih zdravil ali brez predpisa prejetih zdravil in drugih izdelkov Amadoryjeve lekarne prikazuje njen javnozdravstveni pomen in dobro založenost tudi s prekomorskimi rastlinskimi drogami.

3 LITERATURA

1. Radics P. *Die Geschichte des Apothekenwesens in Krain. Hygieia*, Praga; 1889.
2. Preinfalk M. *Auerspergi, po sledih mogočnega tura*. SAZU; 2005.
3. Škerlj S. *Italijanske predstave v Ljubljani od XVII do XIX stol. Kronika slovenskih mest*. Ljubljana, I. 1934: 179–185.
4. Žigon T. *Zgodovinski spomin Kranjske. Življenje in delo Pavla pl. Radicsa (1836-1912)*. Ljubljana 2009: 236.
5. Radics P. *Die Geschichte des landschaftlichen Zivilspitales in Laibach* 1887.
6. Wester J. *Momenti v razvoju Ljubljane. Kronika slovenskih mest*. Ljubljana, I. 1934.
7. Minaržik F. *Življenjepisne beležke o ljubljanskih lekarnarjih sedemnajstega stoletja*. In: Predin Š. *Minaržikova zbrana dela II. Mariborske lekarne*; 2001: 171–189.
8. Vodnik V. *Kuharske bukve*. Ljubljana 1779. *Mladinska knjiga*; 1999.
9. Radics P. *Landwirtschaftliche Kulturbilder 1486–1886 zumeist aus Oesterreich*. Leipzig, Gerbhardt, 1887: 82.
10. Predin Š. *Žiga Graf, slovenski florist, kemik in lekarnar*. *Mariborske lekarne*; 1997: 24–26.
11. *Pharmacopoea austriaco-provincialis*. Viennae, 1795.
12. Minaržik F. *Kranjski lekarnarski red 1710*. In: Predin Š. *Minaržikova zbrana dela I. Mariborske lekarne*: 309–316.
13. Ehrmann M. *Handbuch der pharmazeutischen Waren-und Praeparaten-Kunde*. Zweyter Band. Wien; 1826: 571.
14. Borisov P. *Od ranocelništva do začetkov znanstvene kirurgije na Slovenskem*. SAZU Ljubljana; 1977: 51–52.
15. Valvasor JV. *Slava vojvodine Kranjske*. Mirko Rupel, Bogomir Gerlanc, prevod in izbor. *Mladinska knjiga*; 1977: 62–64.
16. Minaržik F. *Nekaj pripomb k ljubljanski delovni taksii, Bled 1926 leta*. In: Predin Š. *Minaržikova zbrana dela I. Mariborske lekarne*; 2000: 317–326.